
Rozvoj venkova

Základní teoretická východiska

- ❑ Roztříštěná politika vůči rozvoji venkova (oddělení zemědělské a regionální politiky)
 - ❑ Dříve základna pro zemědělský sektor
 - ❑ Dříve vysoká zaměstnanost v zemědělství
 - ❑ Vliv globálních trendů, informační společnosti, zvýšení významu nezemědělských aktivit
-

Základní teoretická východiska

- ❑ Část stávajících nástrojů podpory venkova není ideálně nastavena – viz trendy reforem Společné zemědělské politiky (CAP)
 - ❑ Výrazná disproporce mezi poskytovanými dotacemi a jejich reálným využitím pro rozvoj venkova
-

Teoreticko-metodologické přístupy

☐ Venkovské oblasti

- geografický prostor/území s nízkou hustotou zalidnění, specifickým land-use – převažují zemědělská půda/lesní plochy, otevřený prostor
 - Odlišná kvantitativní i kvalitativní struktura/hustota ekonomických subjektů, služeb – chybí **aglomerační efekty**
-

Teoreticko-metodologické přístupy

- **Základní tendence – polarizace prostoru**
- Nejen z pohledu urbánní/rurální prostor – ale různé typy venkova
- **Teorie jádro-periferie** (John Friedmann – koncept core-periphery)
 - nerovnoměrné rozložení moci ve společnosti a ekonomice vede k dominanci jádra – efekty – dominace, informační efekt, psychologický efekt, modernizační efekt, efekt vazeb, výrobní efekt
 - navrhuje řešit problém konceptem tzv. městských regionů – hierarchický systém měst, který bude rovnovážnější
 - je nutné snížení polarizace mezi jádrem a periferií
- **Jádro definoval už Christaller (teorie centrálních míst) – pak všechna místa mezi jádry jsou periferiemi – pro určení míry perifernosti – rozhodující vzdálenost**

Teoreticko-metodologické přístupy

John Friedmann – obecná teorie polarizovaného rozvoje

Definuje pojmy **jádro-periferie**

Jádro – vysoká míra autonomie, schopnost tvořit inovace, zachycuje hlavní změny vývoje a reaguje na ně

Periferie – oblast, která změny nezachycuje a nereaguje na ně; stojí stranou od hlavních center zájmu

Teoreticko-metodologické přístupy

Co je to rozvoj venkova

Co lze od rozvoje venkova očekávat, jaké směřování, co je cílem, jaké prostředky vedou k dosažení; **je žádoucí?**

Je nutné najít shodu mezi stanovenými cíli a aspiracemi společnosti

Po 2. světové válce – hlavní princip rozvoje venkova – **forma exogenního modelu (vnějšího řízení)**

Původní funkce venkova – zajištění potravin pro rozšiřující se město/jádro – samotné problémy venkova spatřovány jako okrajové – neřešily se, venkova od města vzdálen technicky, ekonomicky, kulturně

Teoreticko-metodologické přístupy

- Opatření vůči venkovu se omezovala pouze na dotaci podporující produkci, budování technické, dopravní infrastruktury

- **Současný pohled**

Nutný všeobecný konsenzus/vize spojující sociální, ekonomické, environmentální, politické aspekty rozvoje

Cílem zlepšení kvality života na venkově – velmi špatně měřitelné ukazatele, omezené možnosti hodnocení, pouze v dlouhodobém horizontu

Teoreticko-metodologické přístupy

Otázka formování zemědělské politiky po 2013

- Nutnost reformy
 - Nutná shoda na základním konceptu zemědělství
- 2 koncepce – **farming vs. agriculture**

Filosofie konceptu farming – dosažení zisku obdobným způsobem, jako u jiných činností, představitelem – podnikatelsky řízená farma v USA; základní představa, že zemědělství je obdobnou podnikatelskou činností jako jakákoli jiná činnost na podporu zemědělství pohlíží na stejně jako na podporu ocelářství; podpory nemají budoucnost – budou zrušeny

Teoreticko-metodologické přístupy

Filosofie konceptu agriculture – bližší pro evropské pojetí zemědělství; zemědělství chápáno jako součást společné kultury, identity, poskytovatele služeb ve **veřejném zájmu** – **pojem multifunkcionality**, **stěžejní pojem reforem CAP**, nutnost podpor

Teoreticko-metodologické přístupy

- **Podle OECD neexistuje pouze jeden typ venkovského osídlení** – upozorňuje na heterogenitu venkovského osídlení (rozdílné socio-ekonomické tendence)
 - Neexistuje jednotné vymezení venkova v EU – využívají se národní kritéria
 - **Nejjednodušší – hustota zalidnění** (pak ve venkově i silně urbanizované území Ostravska)
 - Dle OECD je venkovem 92 % prostoru EU-27 (s 56,2 % populace EU) – se 45 % HDP, 51 % zaměstnaných (!!!)
 - Nutnost respektování národních rozdílů
-

-
- Zemědělství **nehraje v HDP či zaměstnanosti významnou roli** (u nás cca 2,5 % HDP i zaměstnanosti)
 - Ve spojení se zpracovatelským průmyslem – až 15 %
 - **Náklady na CAP** – 371 miliard EUR (43 % rozpočtu EU, 1987 – 65 %)
z toho pouze **10 % na rozvoj venkova**
-

-
- Nutnost nového nastavení podpor venkova – odklon od produktivní funkce (od kvantitativního přístupu k kvalitativnímu – **kvalita života na venkově**)
 - Hlavní problémy

Nízká produktivita práce, stárnutí, nízká mobilita obyvatelstva, deformované konkurenční prostředí

Významný fenomén:

PAST SUBVENCÍ (Baldmann 2006)

- Deformace tržních vztahů
 - Výhoda oproti producentům mimo EU
 - Subvencování vede k plýtvání, korupci
 - Protesty jiných odvětví
 - Omezený vliv na rozvoj venkova
 - Politikum (zvláště před volbami)
 - Deformace cen produktů
-

Komu nově (po reformě) poskytnout dotace?

Farmář na vlastní půdě?

Jaká velikost farmy?

Dle enviro kritérií?

Problém nastavení celoevropských pravidel...(národní odlišnosti)

Velikost farem

V západoevropských zemích – tradiční rodinné farmy s malými výměrami (neefektivní ekonomické postupy)

————→ pomalé snižování počtu farem (zvyšování průměrné výměry), roste počet velkých farem

Ve středoevropských zemích – naprosto jiné zázemí (vliv kolektivizace, transformace...) – i **meziregionálně**

Koeficient koncentrace půdy (podíl
zemědělské půdy v 10 % největších farem
daného státu)

Slovensko – 97 %

Maďarsko – 92 %

ČR – 82 %

EU – 15 – 42 %

velké vs. malé farmy???

Tabulka 2

Počet podniků a podíl obdělávané půdy podle velikosti podniků v ČR a nových členských a kandidátských zemích střední a východní Evropy (ZSVE-10) za rok 2000, v zemích EU-15 za rok 1997

	Oblast/podnik	Jednotka	Velikost podniků v ha					Celkem
			< 5	<5–20)	<20–50)	<50–100) 1)	> 100 1)	
ČR	Počet všech podniků		15 756	5 530	9 433	1 830	4 036	36 585
	Podíl na celku	%	43	15	26	5	11	100
	Obdělávaná rozloha	ha	31 034	38 669	205 180	127 439	3 279 700	3 682 022
	Podíl na celku	%	1	1	5	4	89	100
	Průměrná velikost	ha	2,0	7,0	21,8	69,6	812,6	100,6
EU-15	Počet všech podniků	1 000	3 901,7	1 686,9	802,0	372,2	226,3	6 989,1
	Podíl na celku	%	55,8	24,1	11,5	5,3	3,2	100,0
	Obdělávaná rozloha							
	Podíl na celku	%	5,4	13,4	19,8	20,0	41,3	100,0
	Průměrná velikost	ha	.	.	.	.	.	.
ZSVE-10	Počet všech podniků	1 000	7 520	1 384	216	63		9 183
	Podíl na celku	%	82	15	2	1		100
	Obdělávaná rozloha	1 000 ha	13 319	13 035	4 557	18 672		49 584
	Podíl na celku	%	27	26	9	38		100
	Průměrná velikost	ha	1	9	32	280		5

Vliv výše subvencí

Odhaduje se, že před začátkem reforem CAP cca 20 % zemědělců získávalo cca 80 % subvencí (velké farmy)

13 333 EURO/1 **velká farma**

833 EURO/1 **malá farma** → pro ně příjmy z CAP zanedbatelné → velká část považovala podpory CAP za nedostatečné – protesty proti snižování

Rozdíly v pojetí venkova

Vertikální pojetí – oborový přístup k rozvoji venkova - **praxe**

Horizontální pojetí – multioborový, mezioborový přístup - **teorie**

Rozvoj venkova

- ❑ cílem většiny regionálních a venkovských rozvojových strategií je zajistit „udržitelnost“ – vnímána však většinou jen ve smyslu ochrany/konzervace živé/neživé přírody
 - ❑ Ekonomika venkova je zpravidla uváděna jako protipól udržitelnosti přírody (nutné zabezpečení pracovních míst, služeb, potřeb...)
 - ❑ Mezi pojmy **udržitelnost x rozvoj** nemůže být **dichotomie** – dosažení souladu mezi všemi pilíři udržitelnosti
-

Rozvoj venkova

- ❑ Sociální, ekonomické, ale i environmentální problémy je nutno řešit **společně, ne odděleně**
 - ❑ Princip **subsidiarity** – všechna opatření jsou vykonávána na co nejnižším stupni správy, který umožňuje jejich realizaci
 - ❑ Nutná znalost vnitřních zdrojů území (aktivizace endogenních zdrojů)
-

Rozvoj venkova

☐ **Hmotné bohatství**

- Přírodní kapitál
- Výrobní kapitál

☐ **Nehmotné bohatství**

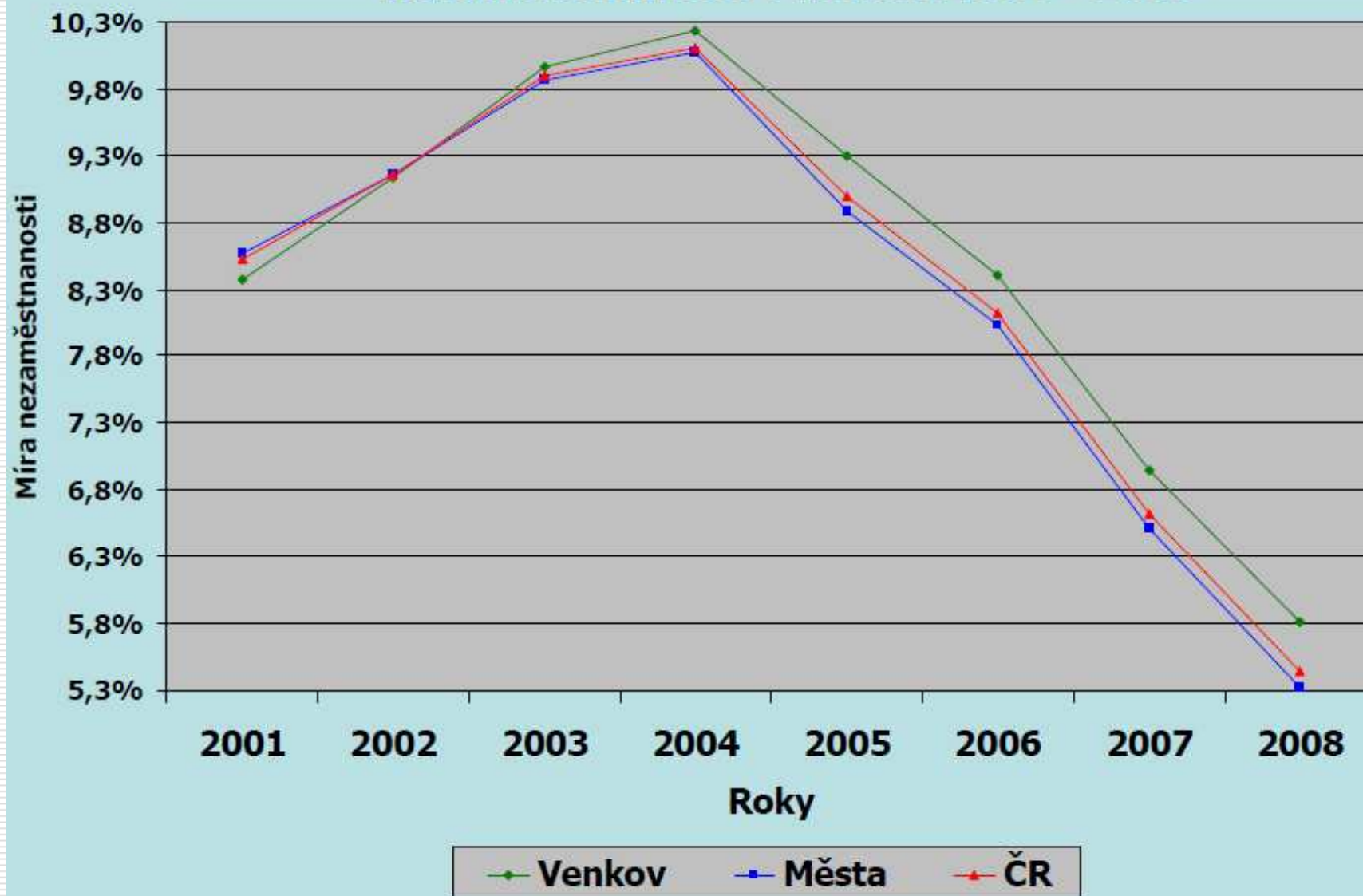
- Lidský kapitál
- Sociální kapitál

Kam investovat???

Přírodní kapitál – surovinové zdroje,
zdroje energií, fyzicko-geografické
podmínky

Výrobní kapitál – materiální statky –
budovy, stroje, technická
infrastruktura (vodovody,
kanalizace...)

Průměrná roční registrovaná míra nezaměstnanosti v letech 2001 - 2008

Lidský kapitál – schopnost vykonávat produktivní práci, fyzické, mentální zdraví, vzdělávání, životní postoje

Sociální kapitál – sociální struktury, které umožňují jednotlivcům uplatnit svůj lidský kapitál – rodiny, firmy, komunity, obce, organizace, vzdělávací instituce

PS – „spokojená komunita“

- Členové švédsky hovořící komunity v Ostrobothnii v západním Finsku se cítí mnohem lépe než Finové z ostatních částí země: dožívají se vyššího věku a tvrdí, že se cítí zdraví. Je to vysvětlováno tím, že tato švédsky hovořící komunita má vyšší sociální kapitál. Bylo zjištěno, že oproti svým finsky hovořícím spoluobčanům mají více přátel, více inou k tradicím, udržují dobré rodinné vztahy a častěji se zapojují do spolkového života a dobrovolných činností.

Zdroj: Markku T. Hyypä (2002)

PS – „opevněné hrádky rodinného egoismu“

- Základem zdravého venkova je místní společenství....
- Protože venkov nemá svou vlastní elitu, se kterou by se hrdě ztotožnil a cítil se jejími ústy vysloven, má k sobě samému vztah, který by se dal charakterizovat jako podvědomě negativní....
- Dnes na venkově ubývá možností setkání, od kostela přes náves a zápraží po hospodu. Tím se ale rozpadá i místo a mění se v jakási bodová rezidua – v opevněné hrádky rodinného egoismu.

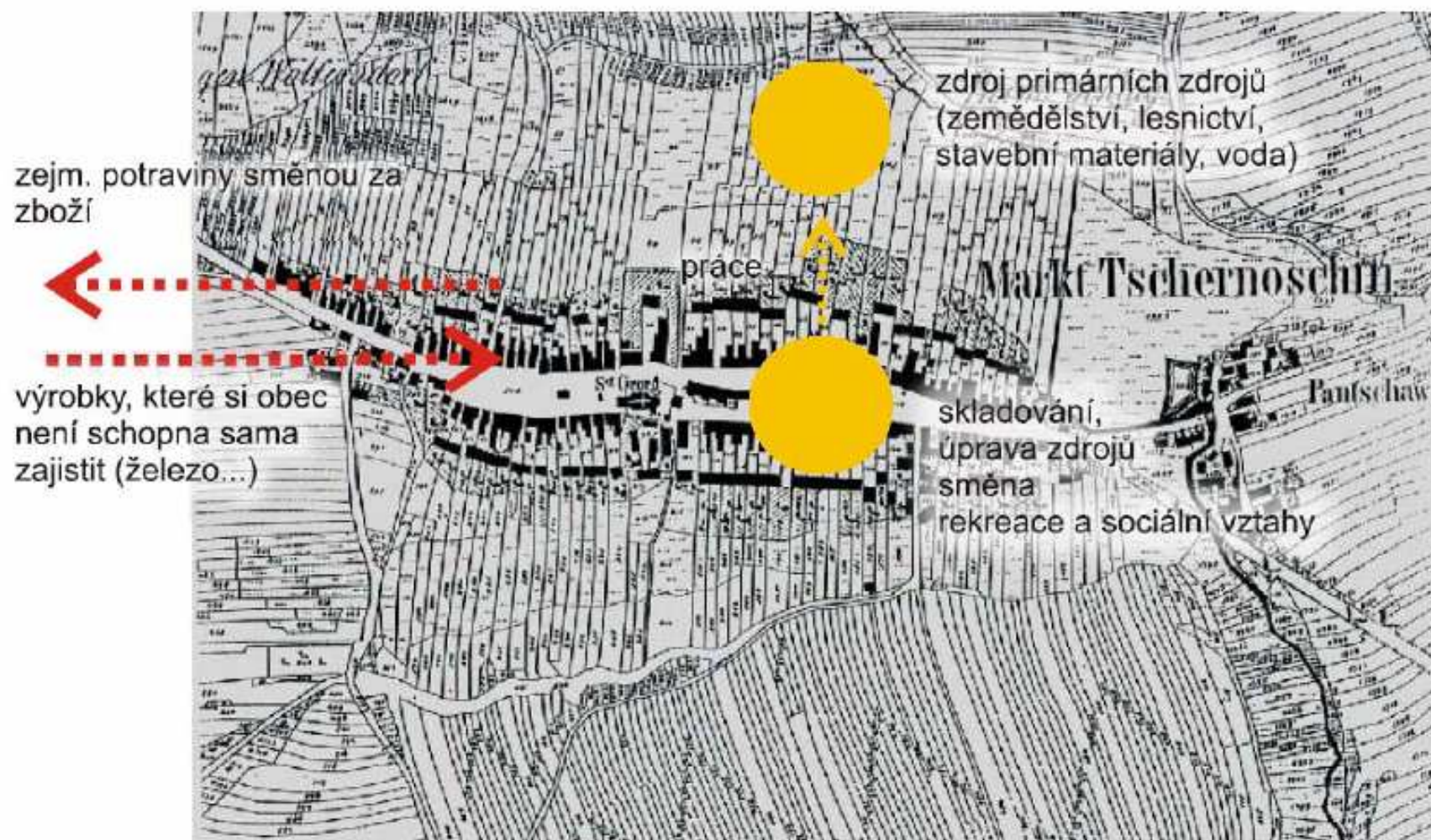
Zdroj: B. Blažek, Venkov města média (1998)

Město vs. venkov

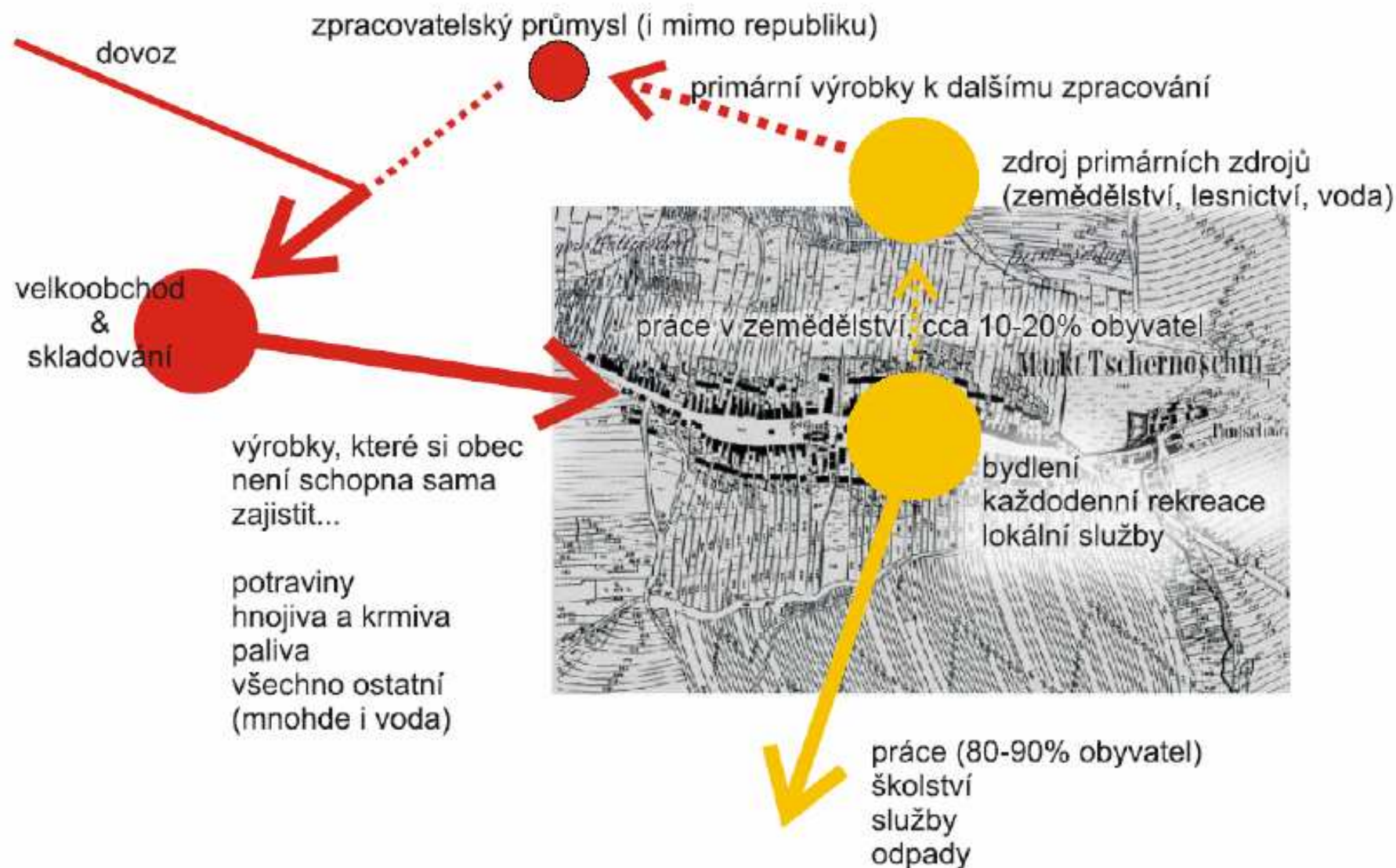
- Ve městě je obézních 35 % mužů a 32 % žen.
- Na venkově je obézních 48 % mužů a 32 % žen.

Denní tisk (2009)

Funkční vztahy tradiční vesnice

Funkční vztahy současné vesnice

-
- ❑ Venkov je otevřený, dynamický systém, který se neustále mění – změny jsou velmi těžko vyčíslitelné v krátkodobém horizontu
 - ❑ Rozvoj – abstraktní pojem
 - ❑ Nutnost individuálního přístupu k rozvoji jednotlivých obcí – neexistuje plošné řešení
 - ❑ Udržitelnost jednotlivých projektů - zadluženost obcí – předimenzované plány, jejich financování
-

Děkuji za pozornost
